

I CAMIEL VAN WINKEL

I During the exhibition the gallery will be closed

705.8 / CONCEPTUELE KUNST

Meestal wordt het als een teken van integriteit gezien als een kunstenaar of een schrijver niet wil zeggen waarover zijn of haar werk gaat. Als een kunstwerk in drie zinnen samengevat zou kunnen worden — waarom bestaat het dan? De rijkdom ervan wordt tekortgedaan door een beschrijving, en dat geldt eveneens voor de lezer of de toeschouwer, die zelf moet achterhalen wat er met hem — door middel van het kunstwerk — gebeurt. Kunst is onreduceerbaar tot duidelijk communiceerbare informatie; elk werk is als het brandend braambos uit de Bijbel, dat niet door het vuur kan worden verteerd.

Toch wordt ook het tegenovergestelde beweerd: een kunstenaar die niet duidelijk kan zeggen, aan de hand van één welomschreven idee, waar zijn werk om draait — die valt terug op ouderwetse en irrationele mechanismen, en die bedriegt de toeschouwer door van hem of haar een illusoire esthetische appreciatie te verwachten. Kunst heeft de neiging alle betrokkenen te betoveren, zodat niemand nog kan zeggen wat er precies gebeurt, en alle vormen van kritiek verdwijnen en plaatsmaken voor blinde adoratie, pathetische vervoering en finaal commerciële mechanismen. In de beeldende kunst is vanuit deze overtuiging in de jaren zestig de *conceptual art* ontstaan.'

De Nederlandse kunsthistoricus Camiel van Winkel publiceerde over deze conceptuele kunst de Engelstalige essaybundel *During the Exhibition the Gallery Will be Closed*. Van Winkel, die lesgeeft in Amsterdam en Brussel, baseerde het boek op zijn doctoraatstesis, terwijl het uit teksten bestaat die eerder als aparte boekbijdragen verschenen. Die opzet is merkwaardig, en veroorzaakt een aantal kortschuttingen. Hoofdstukken drie en vier van *During the Exhibition...* verschenen al eerder in *The Regime of Visibility*, een boek uit 2005. Ze worden hier ongewijzigd opgenomen — als er in deze teksten dus sprake is van ‘dit boek’ of ‘het vorige hoofdstuk’, dan verwijzen ze niet naar ‘dit’ boek (*During the Exhibition...*), maar naar een andere publicatie. Elders verwijst Van Winkel in een voetnoot naar eigen werk — bijvoorbeeld naar een tekst over ‘het kunstwerk als idee’ die in 2002 in een tentoonstellingscatalogus verscheen, maar die ook in dit boek is gereproduceerd. En wat te denken van een boek waarin de auteur uitgebreid een kunstwerk beschrijft en die beschrijving in het volgende hoofdstuk herneemt alsof er niets is gebeurd?

Uiteindelijk mogen deze voorvalen het boek niet kwalijk worden genomen. Het gaat immers om een publicatie over conceptuele

kunst, en zoals Van Winkel in een lucide conclusie op het einde van het boek aangeeft, bedrijft hij zelf ook een vorm van conceptuele historiografie — vol diepgaande ironie, paradoxen en verwijzingen — en vooral vol van bewustzijn over de mechanismen die aan het werk zijn, in de kunst zowel als in de (academische) kunstbeschouwing. Niemand kan iets doen zonder ook naar zichzelf te kijken, en dus zonder zijn eigen ideeën te beschrijven en zelfs te ontmaskeren. De als een rode draad door dit boek geweven bewering dat alle hedendaagse kunst noodgedwongen conceptueel is, moet dus worden uitgebreid: niet alleen de kunst is conceptueel — *alles* is conceptueel.

Als mensen iets doen (en als kunstenaars kunst maken), dan doen ze dat op een basis van een weloverwogen beslissing en een vooraf uitgeschreven idee.

Wat dat betekent, wordt in dit boek op verschillende manieren uitgelegd en beschreven. Van Winkel bespreekt de rol die informatie speelt in de hedendaagse kunst — en de vraag of het aanreiken van informatie volstaat om een ervaring op te wekken — aan de hand van Sonsbeek buiten de perken uit 1971. In het meest kernachtige hoofdstuk bespreekt hij de ‘obsessie’ van kunstenaars met een ‘puur idee’, dat ‘draadloos’ (en door niets of niemand vervormd of gecorumpeerd) bij de kunstenaar vertrekt en door de beschouwer wordt opgevangen. Daarnaast komt de relatie tussen design en kunst aan bod: als kunstenaars alleen maar informatie aanreiken (zoals de reeks ‘statements’ van Lawrence Weiner), dan moeten ze die natuurlijk nog ‘vormgeven’, als het even kan op een neutrale manier. Van Winkel behandelt eveneens de invloed van het concept op de kritiek, die vaak de kunstenaar nog steeds ziet als iemand die iets bijzonders kan — terwijl op de deur van een galerij schrijven dat de galerij gesloten zal zijn tijdens de tentoonstelling (zoals kunstenaar Robert Barry deed): dat kan toch iedereen! De bewering dat de kritiek dringend het conceptualisme moet verwerken, is niet de minst retorische in dit boek — dat verwerkingsproces is al verder gevorderd dan Van Winkel laat uitschijnen. Niet iedereen die over kunst schrijft, verwacht nog ouderwetse kwaliteit of originaliteit. Het verlangen naar een waardeoordeel is dan weer iets anders: het is een verlangen waar Van Winkel zich met een zelden gezien ascetisme van lijkt te hebben verlost. ‘A certain degree of detachment is still a relevant quality for authors,’ zo besluit hij dit boek. Het is een zoveelste ironische noot, want bijna 300 bladzijden lang intensief en diepgaand over het concept in de kunst nadenken: is dat niet de meest betrokken vorm van appreciatie die er bestaat?

[Christophe Van Gerrewey]

Valiz Amsterdam, 2012, 299, ill. € 25. ISBN 9789078088561